

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Zbigniew Kapiński (przewodniczący)

SSN Adam Roch

SSN Marek Siwek (sprawozdawca)

Protokolant Monika Zawadzka

przy udziale Prokuratora Prokuratury Regionalnej w Warszawie del. do Prokuratury Krajowej Departamentu d/s Wojskowych ppor. Ewy Romankiewicz
w sprawie **T. P.**

w przedmiocie uzupełniającego zadośćuczynienia orzeczonego na podstawie
art 8 ust.4 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych
wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu
Państwa Polskiego (Dz.U. z 2021 r., poz. 1693)

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 21 sierpnia 2024 r., apelacji
wniesionej przez prokuratora od wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w
Warszawie z dnia 19 marca 2024 r., sygn. akt Żo. 15/23,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego
rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi.**

Adam Roch Zbigniew Kapiński Marek Siwek

[PGW]

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 13 maja 1998 r. w sprawie o sygn. akt Żo 116/97, Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie, działając na podstawie art. 487 § 1 d.k.p.k. i art. 488 § 2 d.k.p.k., zasądził od Skarbu Państwa na rzecz T. P. kwotę 7.500 zł tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę i kwotę 10.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikłe z niesłusznego skazania wyrokiem b. Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy wydanym na sesji wyjazdowej w Łodzi w dniu 14 czerwca 1982 r., sygn. akt SOW/265/82, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia prawomocności postanowienia.

W dniu 27 listopada 2023 r. do Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie wpłynął wniosek pełnomocnika T. P. o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kwoty 350.000 zł tytułem uzupełniającego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikłą z niesłusznego skazania i pozbawienia pokrzywdzonego wolności wyrokiem b. Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy wydanym na sesji wyjazdowej w Łodzi 14 czerwca 1982 r. Pełnomocnik wnioskodawcy oparł swe roszczenie na podstawie art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (dalej: „ustawa lutowa” lub „ustawa z 23 lutego 1991 r.).

Wyrokiem Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie z 19 marca 2024 r. zasądzono na podstawie art. 8 ust. 4 ustawy lutowej od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy – T. P., kwotę 80.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku – tytułem uzupełniającego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikłą z wykonania wobec wnioskodawcy wyroku b. Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy wydanego na sesji wyjazdowej w Łodzi 14 czerwca 1982 r., sygn. akt SOW. 265/82.

Od wyroku tego apelację wniósł prokurator, zaskarżając go w całości na niekorzyść wnioskodawcy. We wniesionym środku odwoławczym zarzucił, na podstawie art. 427 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k., obrazę art. 2 ust. 1 i 2 ustawy lutowej, polegającą na wydaniu orzeczenia przez sąd wojskowy w sprawie należącej do właściwości sądu powszechnego. W oparciu o ten zarzut wniósł o

uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna w całości, a skutkiem jej uwzględnienia musi być uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi właściwemu do merytorycznego rozpoznania sprawy, tj. Sądowi Okręgowemu w Łodzi. Nie ulega bowiem wątpliwości, że w wyniku naruszenia art. 2 ust. 1 i 2 w zw. z art. 8 ust. 2 ustawy lutowej doszło w niniejszej sprawie do zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., gdyż sąd szczególny, jakim jest sąd wojskowy, orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu powszechnego.

W pierwszej kolejności należy wspomnieć, że wnioskodawca w niniejszej sprawie – T. P., wyrokiem b. Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy wydanym na sesji wyjazdowej w Łodzi 14 czerwca 1982 r. w sprawie o sygnaturze akt SOW/265/82, został uznany za winnego tego, że „od miesiąca lutego do 13 maja 1982 r. sporządzał i przechowywał pisma zatytułowane: „Komunikat Nr [...]” oraz pisma zatytułowane: „Solidarność walcząca” zawierające fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój społeczny lub rozruchy, które następnie rozpowszechniał przez pozostawienia w środkach miejskiej komunikacji w Ł. oraz rozrzucenia w tłumie ludzi, tj. popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym” i prawomocnie skazany tym wyrokiem na karę 1 roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności z zaliczeniem na poczet kary okresu tymczasowego aresztowania od 13 maja 1982 r. T. P. był pozbawiony wolności na podstawie tego wyroku od 13 maja 1982 r. i został faktycznie zwolniony z zakładu karnego w dniu 8 kwietnia 1983 r.

Sąd Najwyższy - Izba Wojskowa wyrokiem z 18 października 1994 r. sygn. akt: WRN 192/94, w wyniku rewizji nadzwyczajnej wniesionej przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego na korzyść T. P. zmienił powołany wyżej wyrok b. Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy wydany na sesji wyjazdowej w Ł. i uniewinnił T. P. od przypisanego mu przestępstwa.

Podstawowe znaczenie w niniejszej sprawie ma fakt, że T. P. nie był żołnierzem, był osobą cywilną, zaś skazanie go za przestępstwo z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym przez sąd wojskowy, tj. b. Sąd

Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy wynikało z faktu, że na mocy art. 1 dekretu o przekazaniu do właściwości sądów wojskowych spraw o niektóre przestępstwa oraz zmianie ustroju sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych prokuratury Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz.U. Nr 29, poz. 157), sprawy osób nie będących żołnierzami – tak jak wnioskodawca, w tym o przestępstwa z art. 48 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, zostały przekazane do właściwości sądów wojskowych jedynie na czas obowiązywania stanu wojennego. Wynika to z treści art. 17 wskazanego dekretu, w myśl którego, w czasie obowiązywania stanu wojennego, sprawy o przestępstwa wymienione w art. 1 tegoż dekretu nie ukończone do dnia zniesienia stanu wojennego, przekazane zostały z tym dniem do właściwości sądów powszechnych oraz powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

Po ustaniu stanu wojennego, a został on zniesiony uchwałą Rady Państwa z 20 lipca 1983 r., Dz.U. Nr 39, poz. 178, z dniem 22 lipca 1983 r., a także w czasie wejścia w życie ustawy lutowej (24 maja 1991 r.), sprawa karna wnioskodawcy, w której wydane rozstrzygnięcie i jego wykonanie stało się podstawą roszczeń, nie podlegała zatem rozpoznaniu przez sąd wojskowy, co wykluczało potencjalną właściwość sądu wojskowego do stwierdzenia nieważności orzeczenia wynikającą z art. 2 ust. 1 ustawy lutowej.

Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r., nieważność orzeczenia stwierdza wojskowy sąd okręgowy, jeżeli zgodnie z obowiązującymi przepisami w dniu wejścia w życie tej ustawy, tj. w dniu 24 maja 1991 r., właściwym do rozpoznania sprawy o czyn będący przedmiotem tego orzeczenia jest sąd wojskowy, zaś wynikająca z art. 8 ust. 2 właściwość sądu do orzekania o odszkodowaniu lub zadośćuczynieniu jest pochodną tego, który sąd orzekł o stwierdzeniu nieważności orzeczenia. Powyższa uwaga odnosi się również do właściwości sądu w zakresie orzekania o odszkodowaniu i zadośćuczynieniu także w sprawie niniejszej, w której zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jednakże z uwagi na uniewinnienie T. P. wyrokiem Sądu Najwyższego z 18 października 1994 r., sygn. akt WRN 192/94, wydanie postanowienia o stwierdzeniu nieważności nie mogło mieć miejsca.

Podkreślenia wymaga jednocześnie fakt, że według art. 8 ust. 2 ustawy lutowej mającego w niniejszej sprawie odpowiednie zastosowanie przez art. 11 ust. 1 tej ustawy, żądanie odszkodowania lub zadośćuczynienia należy zgłosić odpowiednio w sądzie okręgowym lub wojskowym sądzie okręgowym, który wydał postanowienie o stwierdzeniu nieważności orzeczenia. W niniejszej sprawie nie doszło wprawdzie do stwierdzenia nieważności wyroku b. Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy, a więc właściwość sądu do orzekania w przedmiocie zadośćuczynienia nie mogła być związana z właściwością sądu orzekającego o nieważności orzeczenia, ani również z właściwością Sąd Najwyższego, który orzekał w postępowaniu kasacyjnym dotyczącym wyroku b. Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy, jednak nie dezaktualizowało to obowiązku odpowiedniego stosowania art. 8 ust. 2 ustawy lutowej przy określaniu kwestii właściwości rzeczowej i miejscowej.

W sytuacji procesowej, jaka zaistniała w niniejszej sprawie, do określenia sądu właściwego w przedmiocie orzekania o uzupełniającym roszczeniu o zadośćuczynienie, należało zatem wykorzystać art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, według którego przepisy art. 8, art. 9 i art. 10 mają odpowiednie zastosowanie również wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli m.in. oskarżonego uniewinniono, a takie rozstrzygnięcie zapadło wobec T. P. w postępowaniu kasacyjnym. W takim stanie rzeczy, skoro co do osoby wnioskodawcy nie zostało wydane orzeczenie o stwierdzeniu nieważności orzeczenia, o którym mowa w art. 8 ust. 2 ustawy lutowej, właściwość sądu do rozstrzygania o roszczeniach wynikających z tego orzeczenia, tj. wyroku b. Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy orzekającego na sesji wyjazdowej w Ł., należało, poprzez odpowiednie stosowanie wymienionego przepisu, wiązać z właściwością sądu, który byłby właściwy do orzeczenia o tych roszczeniach, przy uwzględnieniu treści art. 2 ust. 1 i 2 wymienionej wyżej ustawy.

Jak wynika z wcześniejszych uwag w realiach niniejszej sprawy, właściwym sądem do orzekania o stwierdzeniu nieważności orzeczenia nie byłby wojskowy okręgowy sąd, a sąd okręgowy (a więc sąd powszechny), skoro w dacie wejścia w życie ustawy lutowej, do rozpoznania sprawy o czyn będący przedmiotem tego orzeczenia nie był właściwy sąd wojskowy (art. 2 ust. 1 ustawy lutowej). W

konsekwencji, wojskowy sąd okręgowy nie mógł być również właściwy do orzekania o zadośćuczynieniu, o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej.

Poza tym, według art. 2 ust. 2 ustawy z 23 lutego 1991 r., miejscowo właściwy do stwierdzenia nieważności jest sąd, w którego okręgu, określonym przepisami obowiązującymi w dniu wejścia w życie ustawy, wydane zostało przez organ I instancji orzeczenie będące przedmiotem postępowania o unieważnienie. W sytuacji braku orzeczenia o stwierdzeniu nieważności orzeczenia z powodu uniewinnienia wnioskodawcy, odpowiednie stosowanie art. 8 ust. 2 lutowej w zakresie ustalenia właściwości miejscowej sądu do orzekania o roszczeniach o zadośćuczynienie przewidzianych w jej art. 8 ust. 1 (art. 11 ust. 1 ustawy lutowej), prowadzi do połączenia jej z okręgiem sądu, w którym wydano orzeczenie, co do którego istniały podstawy do stwierdzenia nieważności, w zakresie którego wnioskodawca został uniewinniony. W sytuacji zatem, kiedy jak w niniejszej sprawie, b. Sąd Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy wyrokując w dniu 14 czerwca 1982 r., w sprawie o sygnaturze akt SOW/265/82, orzekał na sesji wyjazdowej w Ł., sądem właściwym do orzekania o roszczeniach wynikających z wyroku tego Sądu i jego wykonania, jest obecnie Sąd Okręgowy w Łodzi.

Ubocznie należy stwierdzić, że w sprawie nie było podstaw do wywodzenia właściwości sądu wojskowego w sprawie o uzupełniające zadośćuczynienie z faktu, że do uniewinnienia doszło w postępowaniu kasacyjnym przed Sądem Najwyższym w Izbie Wojskowej, mającym siedzibę w Warszawie, jak również z faktu, że pierwotnie w kwestii zadośćuczynienia orzekał postanowieniem z 13 maja 1998 r. w sprawie o sygn. akt Żo 116/97 Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie. Do takiego wnioskowania nie upoważniają bowiem obowiązujące przepisy.

W tym stanie rzeczy należało stwierdzić, że w sprawie zaistniała bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k., która obligowała do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi właściwemu zarówno rzeczowo, jak i miejscowo, a więc Sądowi Okręgowemu w Łodzi. Ponownie rozpoznając sprawę Sąd ten rozstrzygnie o żądaniu wniosku.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

Adam Roch Zbigniew Kapiński Marek Siwek

[PGW]

[ms]